UNIVERSITETET I OSLO

Institutt for informatikk

Tilstander og invarianter
Om å lage "gode" programmer
Hvordan bli en god programmerer

\+ Noen få eksamenstips fra Stein

\+ litt og litt

IN1010 – 10. mai 2022

Stein Gjessing

For å være en god programmerer må du vite

- Hva tilstander i et program er
- Hva tilstandsoverganger i et program er
- Hva betingelser / antagelser er
- Hva for- og bak-betingelser er
- Hva en invariant er
  - Løkkeinvarianter
  - Invarianter på data i objekter ("class invariants")
- Hva som gjør deg til en god programmerer

- Pluss tips fra Stein: Litt om hva da skal gjøre under eksamen

Litt historie for informatikere

- Alan Turing
  - Turing-maskin - teoretisk informatikk
- The immitation game -> Turings test
  - Kan maskiner oppføre seg intelligent?
- Von Neumann - maskin

Om å lage gode programmer

1. Tenk og resoner og lag programmet ditt mest mulig riktig med en gang
   - Tenk på tilstander og invarianter

2. Når du tror programmet er riktig: Test

3. Lag små biter program om gangen
   - Lett å resonere om
   - Lett å teste

IKKE

- Prøve og feile
- Håpe at programmet virker
- Legg ny kode og åpe at programmet virker
- Tro at programmet er riktig når du har testet det én gang

DERIMOT MÅ DU

- Resonere og tenke
- Planlegge
- Skønne hva som skjer I programmet ditt
- Skønne hva feilene er før du retter dem opp

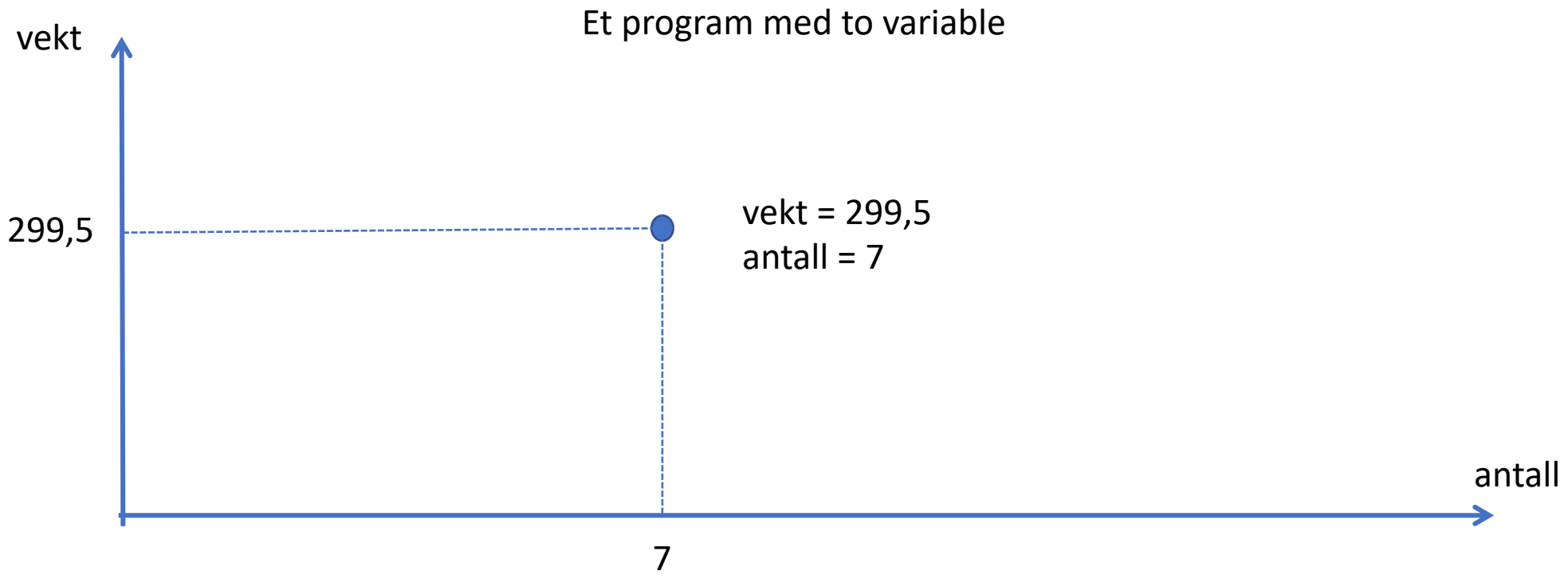
En tilstand i programmet

(IN1150 – Logiske metoder)

- En fullstendig beskrivelse av hele tilstanden til programmet ditt er en beskrivelse av alle verdiene på alle variablene i programmet + hvor programutførelsen er i øyeblikket (PC, Program Counter).

- Matematikk: Det N-dimesjonale rommet (N er antall variable i programmet)
  - Endelig og tellbart

Tilstander og tilstandsrom

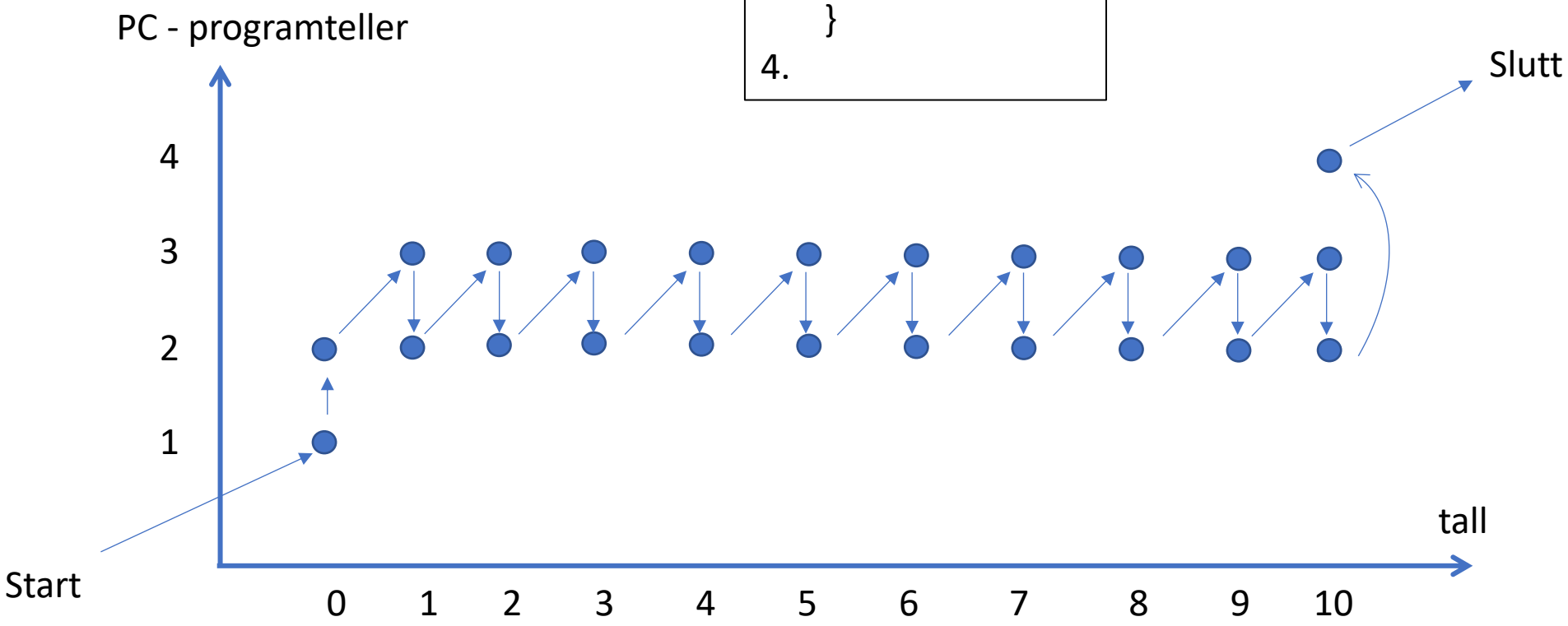

To variabler: 2-dimensjonalt rom
Hundre variabler: 100-dimensjonalt rom

Utvikling av tilstandsrommet


```
1.  int tall = 0;

2.  while (tall < 10) {
3.          tall++;
    }
4.
```


Tilstandsdiagram med Tilstandsoverganger

Invarianter

- Alle kombinasjoner av verdier av de N variablene vil ikke oppstå i et program
  - Dvs. alle punkter i tilstandsrommet er ikke mulig i et program (som vi så)
- Programmet vårt styrer tilstander og tilstandsoverganger
- Å programmere vil si å ha kontrol på utvikling av programmets tilstand
  - Utvikling av verdien av alle variablene i forhold til hverandre.
- Som informatiker må vi derfor beskrive hvordan vi skal avgrense tilstandsrommet
  - Spaghetti-kode (goto) hopper gjennom tilstandsrommet og er umulig å forstå
- **En invariant** er en antagelse som gjelder gjennom (nesten) hele programmet eller gjentatte ganger i programmet (avgrenser tilstandsrommet)

Mer om invarianter

- En invariant er en beskrivelse av en (gruppe av) tilstand(er)
  - En antagelse / betingelse / assertion / a condition
  - F.eks.: 0 <= tall <= 10

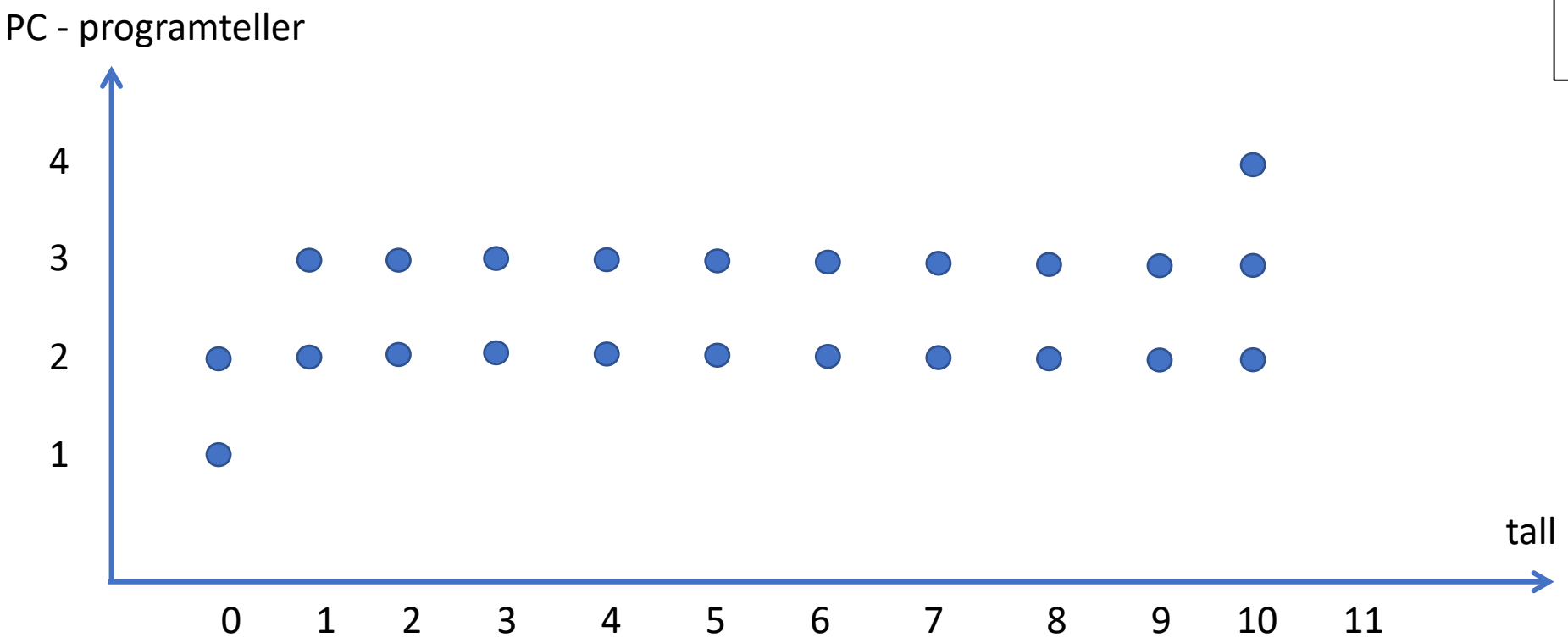
- En **invariant** gjelder (nesten) hele tiden i (en del av) programmet vårt

En invariant begrenser tilstandsrommet til programmet

Invariant: 0 <= tall <= 10

```
1. int tall = 0;

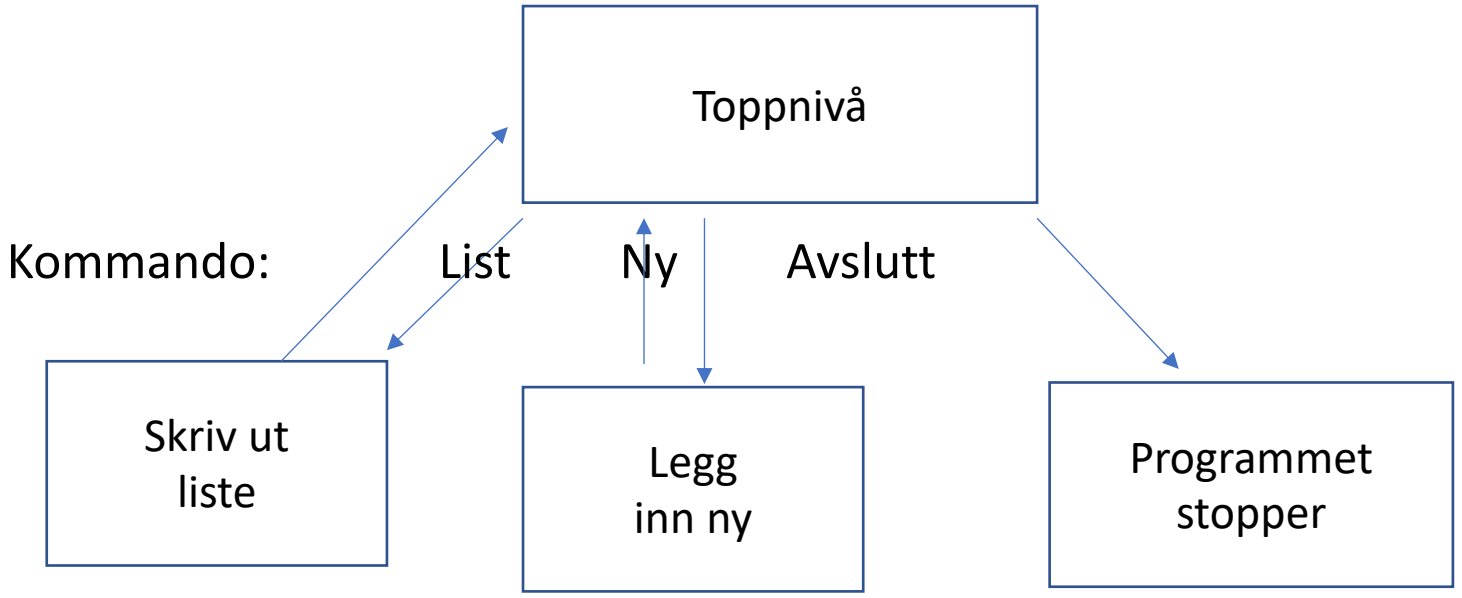
2. while (tall < 10) {
3.             tall++;
   }
4.
```


Litt mer om tilstander og tilstandsoverganger

- Grupper av tilstander
- For eksempel et kommandosystem:

En meget grov inndeling av tilstandene til programmet

De blå pilene er

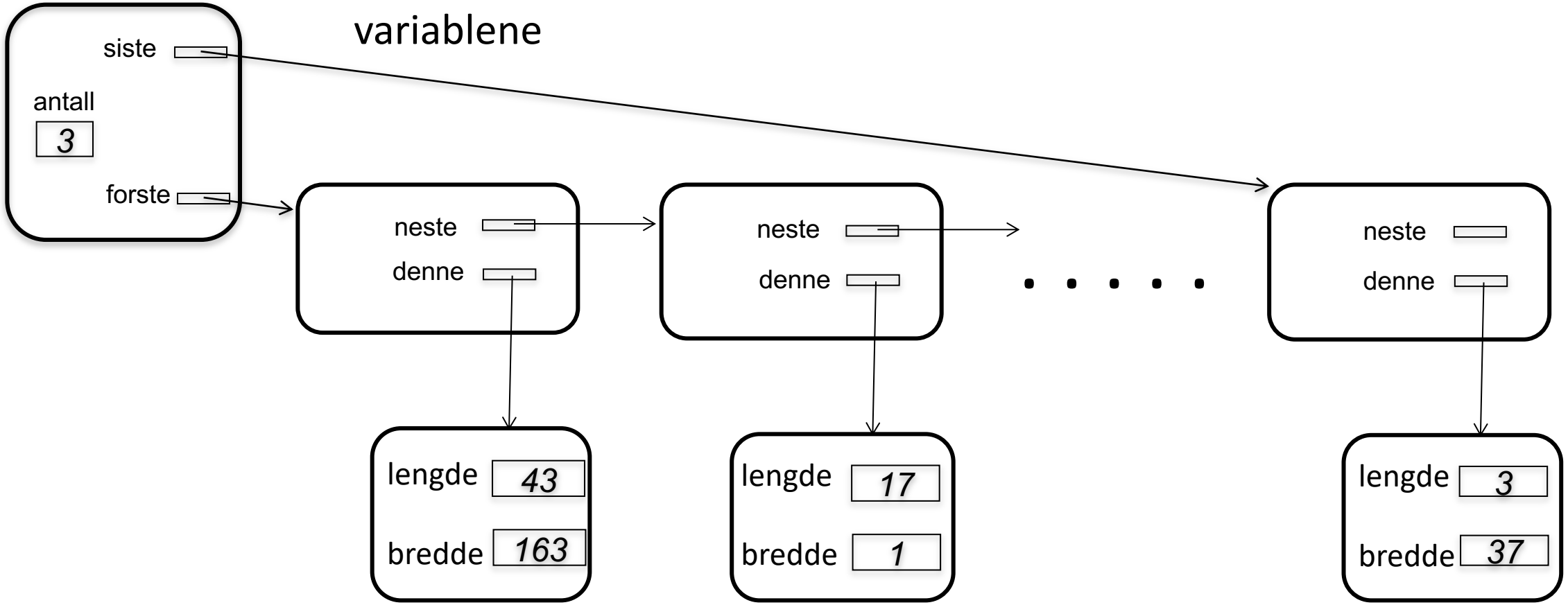
tilstandsoverganger

Tilstandsdiagram. Engelsk: state diagram

Moduler i programmet

Datastrukturtegninger

Når vi har tegnet en datastruktur er dette en beskrivelse av (noe av) programmets tilstand på et bestemt sted i programutførelsen.
Datastruktur: Hovedsakelig objekter og verdiene på de sentrale variablene

Og bare for å ha nevnt det: Tilstander i parallelle programmer

- Tilstandene og tilstandsovergangene i ett sekvensielt program kan vi kanskje ha nogenlunde kontroll på
- Tilstandene i et parallelt program er mye vanskeligere å holde orden på fordi tilstandsrommet er delt i K deler, der K er antall tråder.
- Hvis disse trådene opererer helt uavhengig er tilstandsovergangene som programmet til sammen utfører svært mye mer utfordrende å holde orden på (men det er kanskje ikke nødvendig)
  - Splitt og hersk

Hvis mulig, bruk uforandelige (immutable) data

- Tilstanden til uforandelige data er, ja nettopp, uforandelig
- Dette gjør slike data lette å resonere om
  - F.eks. geografiske data
- Perfekt for tråder
- Hvis du må forandre disse data, kast alt og bruk / lag en helt ny kopi / versjon.

15. februar
To viktige typer av invarianter

- Data i et objekt er alltid styrt av en (eller flere) beskrivelser av sammenhengene mellom dataene i objektet (invarianter (konsistensregler)) - **objektinvarianter** / klasseinvarianter

- Når du lager en løkke er det alltid en beskrivelse av en tilstand (en invariant) som sier hvor langt arbeidet i løkka er kommet - **løkkeinvariant**

Invarianter på data i objekter – class invariants

public void settInn (Kanin en)

Pre-condition: Invarianten gjelder

```
if (antall < MAXANT) {
        alle [antall] = en;
        antall ++;
}
```

Post-condition: Invarianten gjelder

public Kanin taUt( )

Pre-condition: Invarianten gjelder

```
if (antall > 0)  {
        antall --;
        return alle [antall];
} else return null;
```

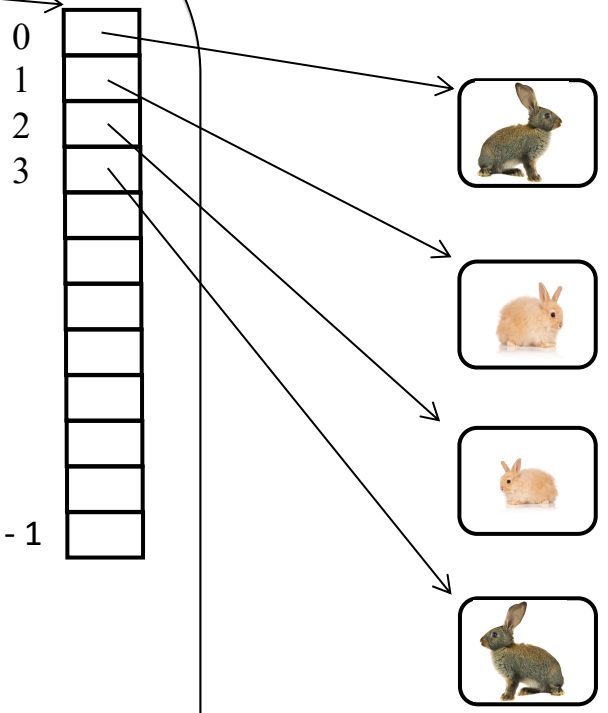
Post-condition: Invarianten gjelder

Navn: antall

3

Type: int

Kanin [ ] alle

Invariant:
0 <= antall <= MAXANT og
alle kaninene er lagret fom.
alle[0] tom. alle[antall-1]

public Kaningard ()

Pre-condition: true

```
antall = 0;
```

Post-condition: Invarianten gjelder

Invarianten holder i det objektet opprettes OG alle metodene bevarer innvarianten -> Da holder invarianten alltid

public void settInn (Kanin en)

Pre-condition: Invarianten gjelder

```
if (antall < MAXANT) {
        alle [antall] = en;
        antall ++;
}
```

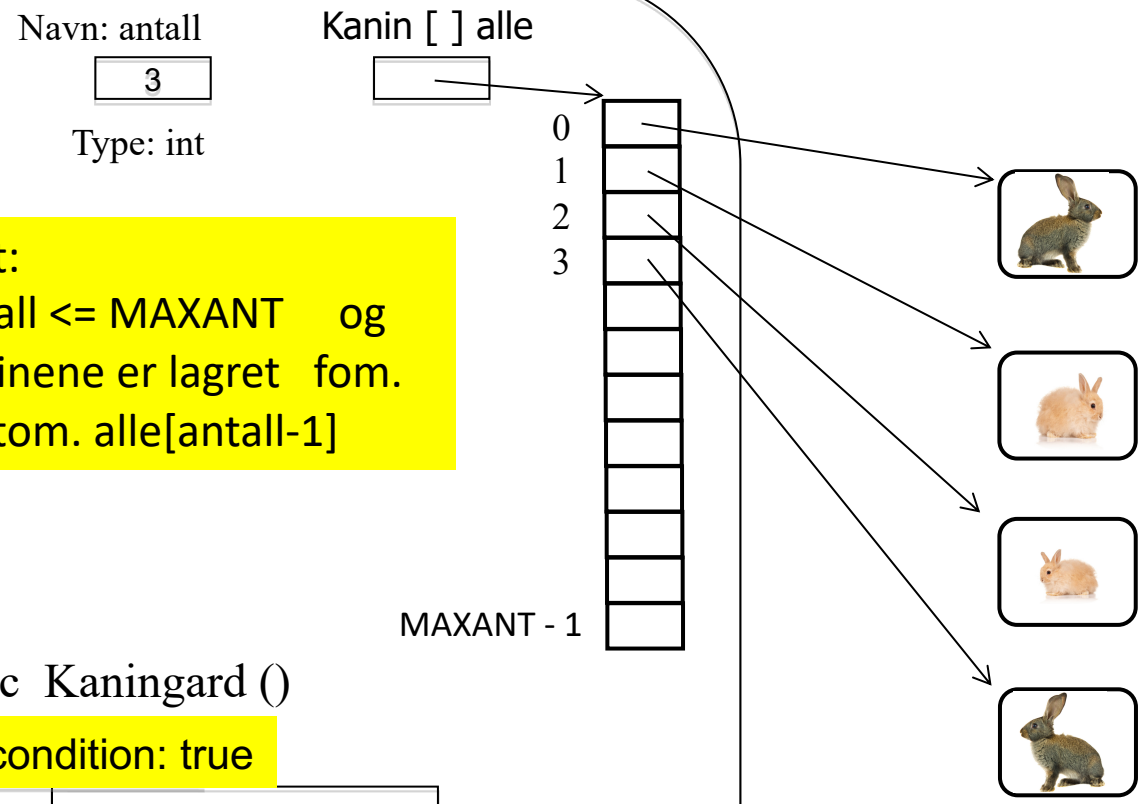
Post-condition: Invarianten gjelder

public Kanin taUt( )

Pre-condition: Invarianten gjelder

```
if (antall > 0)  {
        antall --;
        return alle [antall];
} else return null;
```

Post-condition: Invarianten gjelder

Invariant:
0 <= antall <= MAXANT og
alle kaninene er lagret fom.
alle[0] tom. alle[antall-1]

public Kaningard ()

Pre-condition: true

```
antall = 0;
```

Post-condition: Invarianten gjelder

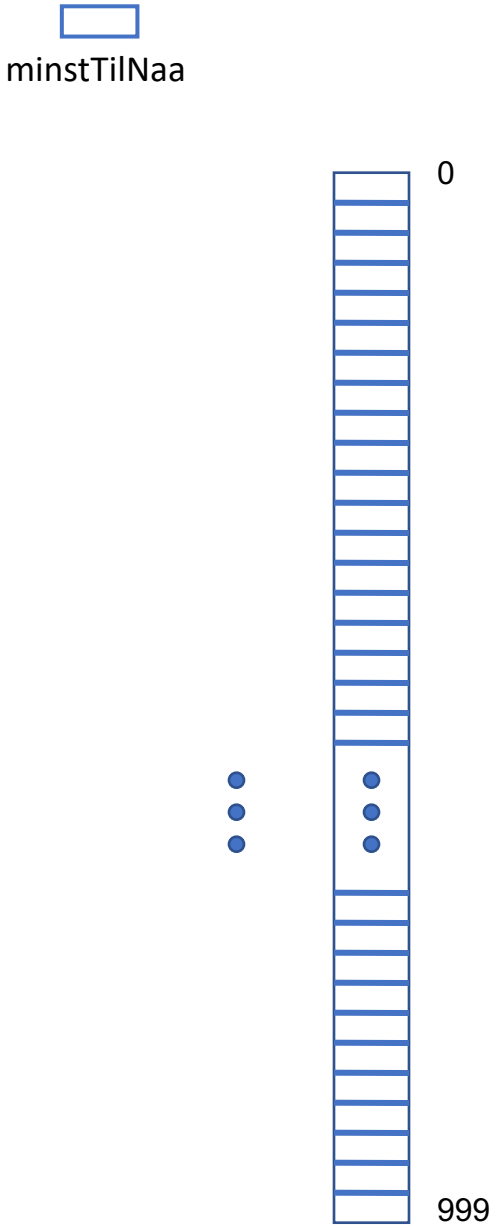
(Hva gjør denne kaninen her ?)

Java har et eget nøkkelord: assert

1. Aktiveres undere kjøring med opsjonen -ea
2. Vil stoppe og avbryte programmet hvis regnes ut til false
3. null-pekere og andre feil bør heller sjekkes med Exceptions (unchecked), f.eks. IllegalArgumentException og NullPointerException
4. Assert kan brukes i kode du vet (tror) aldri blir utført.

Invarianter på data i løkker

Eksempel: **Finne minste verdi i tabell**


```
// Vi vet ingenting annet enn at tabell [0] til og med
// tabell[999] inneholder tall. Vi skal finne det minste
int minstTilNaa = tabell[0];


for (indeks = 1; indeks < 1000; indeks ++) {


     if (minstTilNaa > tabell [indeks] ) minstTilNaa = tabell[indeks];


}
// minstTilNaa inneholder minste verdi i området
//  fra og med tabell[0] til og med tabell[999]
```

Vi vet ingenting annet enn at tabell [0] til og med tabell[999] inneholder tall. Vi skal finne det minste

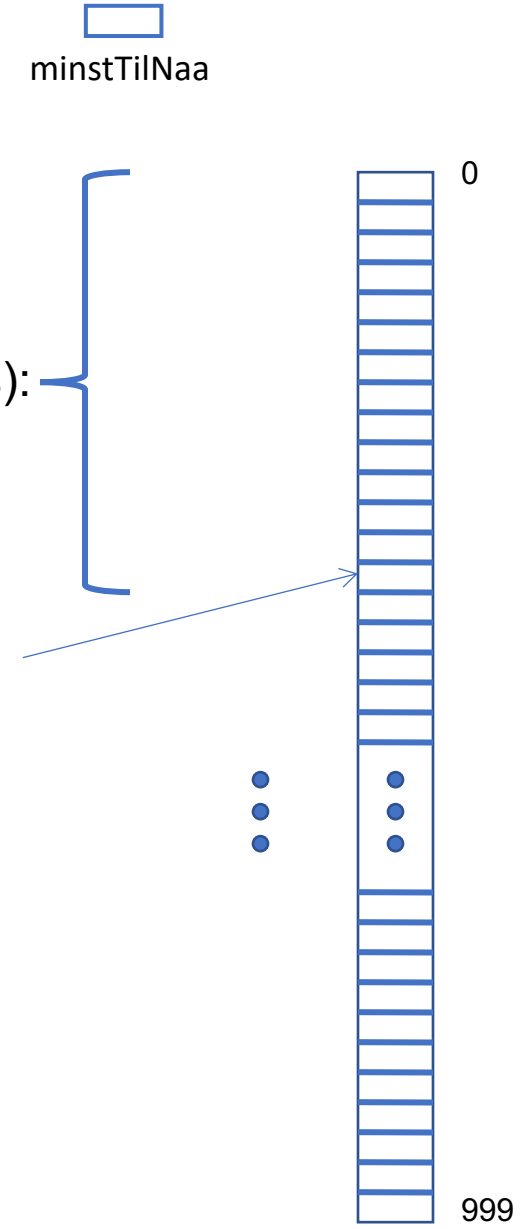
løkke

minstTilNaa inneholder minste verdi i området fra og med tabell [0] til og med tabell[indeks]

Induksjons-basis: indeks = 0

Induksjons-skritt: indeks = indeks + 1

Til slutt: indeks == 999:

minstTilNaa inneholder minste verdi i området fra og med tabell [0] til og med tabell[999]

Invarianter på data i løkker

Eksempel: **Finne minste verdi i tabell**


```
// Vi vet ingenting annet enn at tabell [0] til og med
// tabell[999] inneholder tall. Vi skal finne det minste

int minstTilNaa = tabell[0];

  // minstTilNaa inneholder minste verdi i området
  //  fra og med tabell [0] til og med tabell[0]

for (indeks = 1; indeks < 1000; indeks ++) {

    // minstTilNaa inneholder minste verdi i området
    //  fra og med tabell [0] til og med tabell[indeks-1]

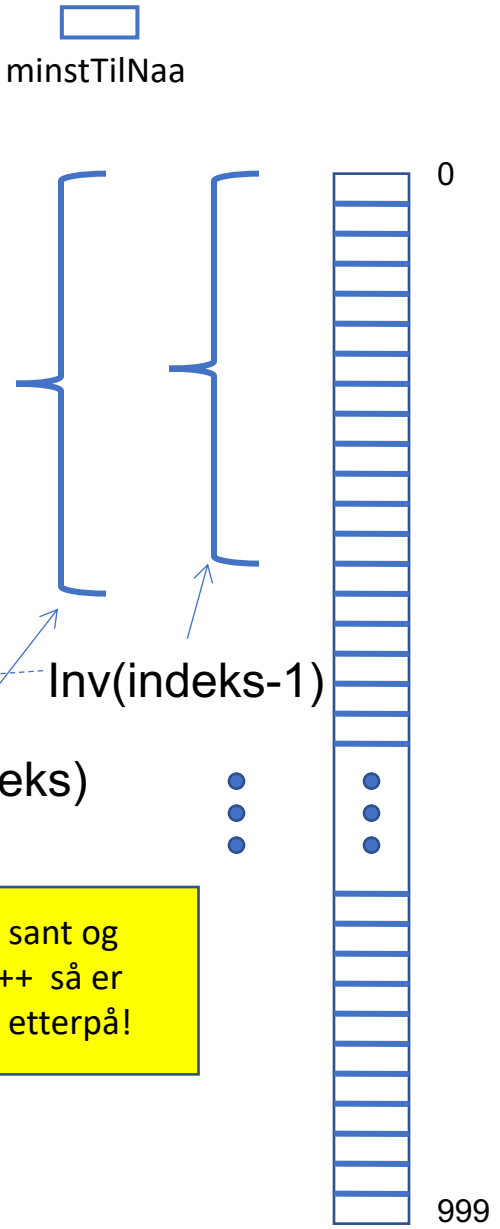
    if (minstTilNaa > tabell [indeks] ) minstTilNaa = tabell[indeks]

    // minst TilNaa inneholder minste verdi i området
    //  fra og med tabell [0] til og med tabell[indeks]
}

// Nå er indeks == 1000
 // minstTilNaa inneholder minste verdi i området
 //  fra og med tabell [0] til og med tabell[indeks-1]
// Da følger:
 // minstTilNaa inneholder minste verdi i området
 //  fra og med tabell[0] til og med tabell[999] !!!!!!
```

Inv(0)

Induksjons-basis

Hvis Inv(indeks) er sant og vi utfører: indeks ++ så er Inv(indeks-1) sant etterpå!

Induksjons-skritt

resultat

Invarianter på data i løkker

Eksempel: **Finne minste verdi i tabell**

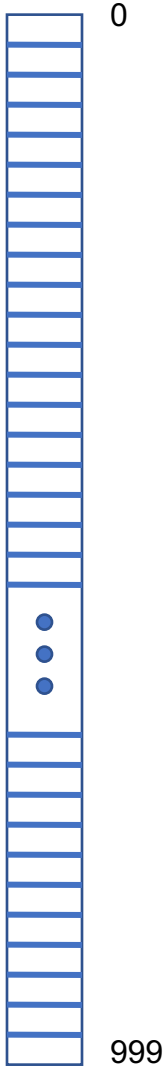
minstTilNaa


```
// Vi vet ingenting annet enn at tabell [0] til og med
// tabell[999] inneholder tall. Vi skal finne det minste
```

For-betingelse. Engelsk: Pre-condition

Bak-betingelse.
Engelsk: Post-condition (Post-assertion)

```
// minstTilNaa inneholder minste verdi i området
//  fra og med tabell[0] til og med tabell[999]
```

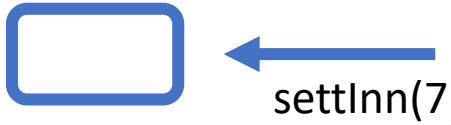

Pre-condition
Post-condition (post assertion)

- Det er helt vanlig at parameterene til en metode må ha visse verdier
  - Hvis ikke vil ikke metoden gjøre jobben sin riktig
  - Dette kalles metodens «pre-condition»
    - «Forbetingelse» på norsk
- Når en metode er kalt med riktig forbetingelse vil tilstanden når metoden terminerer kunne beskrives av metodens «bak-betingelse»
  - Post assertion (post-condition)

Spesifikasjon av objekters oppførsel (semantikk) ved hjelp av en sekvens av metodekall:

Eksempel: Hvis et stakk-objektet har hatt følgende sekvens av kall:

settInn(7), settInn(4), taUt(), settInn(8), settInn(2), settInn(9), taUt()

Hva returnerer nå neste kall på taUt() ?

Hva returnerer neste kall på taUt() om dette var en FIFO-kø ?

OK, ikke akkurat eksamensrelevant

I IN1010 ønsker vi å lære å lage gode og robuste programmer !!

Men, allikevel (fordi det å lage robuste programmer kan ta mye tid):

Eksamenstips: Lag programmet akkurat så robust som det bes om

Eksamenstips: Ikke legg inn mer robusthet / funksjonalitet enn det bes om

Eksamenstips (Alle mors -): Les oppgaven og SVAR PÅ OPPGAVEN !

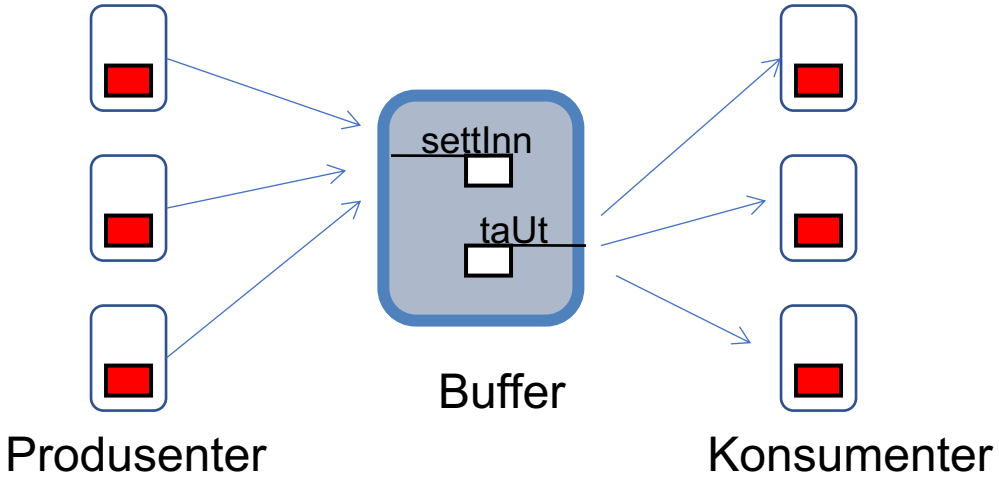

OG SVAR BARE PÅ OPPGAVEN !!

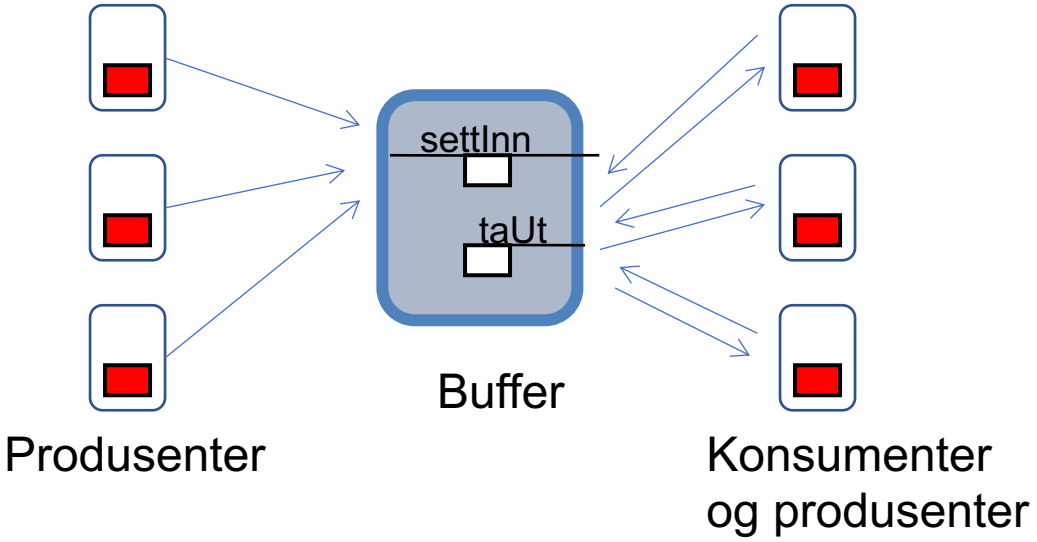
Steins viktigste eksamenstips:
Tegn opp datastrukturen / objektene
Skjønn hva programmet skal gjøre

f.eks.

Forelesning:

Oblig 5:

I dag har du lært

- En god programmerer tenker i betingelser
  - for-betingelser og bak-betingelser (pre-conditions og post-conditions)
- En god programmerer må tenke i invarianter
  - Data i objekter
  - Løkker
- Java har en egen konstruksjon: assert
- Datastrukturtegninger er også en beskrivelse av tilstanden til programmet (på et gitt sted i programutførelsen)
- Til eksamen må du tenke og resonere og lage riktige programmer med en gang
  - Du får ikke testet programmet ditt